

อิทธิพลของสหภาพโซเวียตและสหรัฐอเมริกาต่อนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ในยุค ประธานาธิบดีมูฮัมหมัด อันวาร์ ซาดัต ระหว่าง ค.ศ. 1970-1981¹

รับบทความ : 20 มิถุนายน 2563 ■ แก้ไขบทความ : 17 ตุลาคม 2563 ■ ตอบรับบทความ : 30 ตุลาคม 2563

*อีเมลล์ ผู้เขียนหลัก: alauddeen3532@gmail.com

อาลาอูดดิน กะด๊ะ²

ซูเกียรติ พนัสพรประสิทธิ์³

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ต่อโลกอาหรับในยุคประธานาธิบดีมูฮัมหมัด อันวาร์ ซาดัต ระหว่าง ค.ศ. 1970-1981 โดยอียิปต์ในยุคประธานาธิบดีซาดัตได้เปลี่ยนแปลงทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศต่อโลกอาหรับด้วยการเข้าหาโลกตะวันตกและลดบทบาทการเป็นผู้นำในกลุ่มประเทศอาหรับในภูมิภาคตะวันออกกลางโดยการดำเนินนโยบายสานสัมพันธ์กับประเทศอาหรับบางประเทศที่อำนวยความสะดวกต่ออียิปต์เท่านั้น รวมถึงประธานาธิบดีซาดัตได้ให้ความสำคัญกับแนวคิดชาตินิยมอียิปต์และนโยบายอียิปต์ต้องมาก่อน ทำให้อียิปต์ในยุคประธานาธิบดีซาดัตถูกมองว่าไร้ประสิทธิภาพในการเป็นผู้นำกลุ่มประเทศอาหรับซึ่งสร้างความไม่พอใจต่อชาวอาหรับและประเทศอาหรับต่าง ๆ ในภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพิ่มความแตกแยกและความขัดแย้งในกลุ่มประเทศอาหรับหลังจากได้ลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพร่วมกับอิสราเอลใน ค.ศ. 1979 จนทำให้อียิปต์ถูกขับไล่ออกจากองค์การสันนิบาตอาหรับซึ่งเป็นองค์การระหว่างประเทศในภูมิภาคตะวันออกกลางที่เก่าแก่มากที่สุด โดยผลของการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ต่อโลกอาหรับในยุคประธานาธิบดีซาดัต คือ การดำเนินนโยบายของสหภาพโซเวียตและสหรัฐอเมริกาต่ออียิปต์

คำสำคัญ: ประธานาธิบดีซาดัต นโยบายต่างประเทศของอียิปต์ โลกอาหรับ สหภาพโซเวียต สหรัฐอเมริกา

¹บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “นโยบายของอียิปต์ต่อองค์การสันนิบาตอาหรับ (The Arab League) ในยุคประธานาธิบดีมูฮัมหมัด อันวาร์ ซาดัต ระหว่าง ค.ศ. 1970-1981”

²นิสิตระดับปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³Ph.D. (การเมืองระหว่างประเทศ) รองศาสตราจารย์ อาจารย์ประจำภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อีเมลล์: anuwales@yahoo.com

The Influences of the Soviet Union and the United States to Egypt's Foreign Policy in the President Muhammad Anwar Sadat's Period during 1970-1981

Received: June 20, 2020; ■ Revised: October 17, 2020; ■ Accepted: October 30, 2020

*Author E-mail: alauddeen3532@gmail.com

Alauddeen Kadah⁴

Chookiat Panaspornprasit⁵

Abstract

This article aims to study about factors affecting the change of Egypt's foreign policy towards the Arab World in the President Muhammad Anwar Sadat's period during 1970-1981. Egypt under President Sadat changed the direction of Egypt's foreign policy to the Arab World by supporting the west and reducing Egypt's role in being leader of Arab countries in Middle East region as well as implementing policy to build relationships with some Arab countries that benefit Egypt only. President Sadat gave particular importance to Egyptian Nationalism and Egypt-First policy that caused Egypt in the President Sadat's period to be considered as ineffective leader in the Arab World which infuriated Arab people and other Arab countries in the Middle East. Especially, increased disharmony and conflict between Arab countries after Egypt's signing the Egypt-Israel Peace Treaty with Israel in 1979 that finally caused Egypt to be expelled from the Arab League which is the oldest regional organization in the Middle East. The results of the study found that factors affecting the change of Egypt's foreign policy towards the Arab World in the President Sadat's period are policy implementation of both the Soviet Union and the United States to Egypt.

Keywords: President Sadat; Egypt's Foreign Policy; the Arab World; the Soviet Union; the United States

⁴Master's degree student. International Relations. Faculty of Political Science, Chulalongkorn University, Bangkok, Thailand

⁵Ph.D. (International Politics). Associate Professor at Department of International Relations, Faculty of Political Science, Chulalongkorn University, Bangkok, Thailand. E-mail: anuwales@yahoo.com

บทนำ

อียิปต์เป็นประเทศอาหรับที่มีประวัติศาสตร์และอารยธรรมที่โดดเด่นมายาวนาน โดยอียิปต์ตั้งแต่อดีตมาได้ให้ความสำคัญกับการเป็นผู้นำในกลุ่มประเทศอาหรับและต้องการขยายอิทธิพลในภูมิภาคตะวันออกกลางเป็นอย่างมาก เพราะปัจจัยพื้นฐานที่ผลักดันให้อียิปต์ต้องแสดงบทบาทความเป็นผู้นำในภูมิภาคนั้น จะเห็นได้ว่า ด้านภูมิศาสตร์ อียิปต์ตั้งอยู่กึ่งกลางระหว่างกลุ่มประเทศอาหรับตะวันตกและกลุ่มประเทศอาหรับตะวันออก ด้านการทหาร อียิปต์มีขีดความสามารถทางทหารที่เข้มแข็งจนนำไปสู่การทำสงครามกับอิสราเอลถึง 5 ครั้ง (ใน ค.ศ. 1948, 1956, 1967, 1969-1970 และ 1973) ด้านโครงสร้างทางสังคมและประชากร อียิปต์เป็นสังคมขนาดใหญ่ที่มีประชากรจำนวนมาก และด้านการเมืองที่ซับซ้อน โดยแนวคิดชาตินิยมอาหรับ การปฏิวัติ และการปกครองโดยผู้นำที่มีความโดดเด่นและแข็งแกร่งอย่างประธานาธิบดีกามาล อับดุล นัซเซอร์ เป็นต้น ซึ่งอียิปต์มีความโดดเด่นและเหนือกว่าประเทศอาหรับอื่น ๆ ในภูมิภาค (Korany & Dessouki, 2010, pp. 169-177) โดยเฉพาะอียิปต์ภายใต้การนำของประธานาธิบดีนัซเซอร์ ระหว่าง ค.ศ. 1955-1970 ที่มองโลกอาหรับว่าเป็นเขตอิทธิพลและความเป็นผู้นำตามธรรมชาติของอียิปต์ โดยพยายามดำเนินนโยบายที่ทำให้อียิปต์เป็นศูนย์กลางของระบอบการรวมอาหรับ (Pan-Arab regime) ที่ควบคู่ไปกับแนวคิดชาตินิยมอาหรับ ซึ่งอียิปต์ประกาศตนว่าเป็นผู้นำของชาติอาหรับและเป็นผู้สนับสนุนชาวปาเลสไตน์ รวมถึงเป็นแกนนำในการต่อสู้กับอิสราเอล และผลประโยชน์แห่งชาติของชาติอาหรับได้กลายเป็นผลประโยชน์แห่งชาติของอียิปต์ (Dakhllallah, 2012, pp. 401-402)

แต่ต่อมาในยุคประธานาธิบดีมูฮัมหมัด อันวาร์ อัล-ซาตต์ ระหว่าง ค.ศ. 1970-1981 นโยบายต่างประเทศของอียิปต์ได้มีทิศทางที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ต่อโลกอาหรับ ซึ่งประธานาธิบดีซาตต์ได้ลดบทบาทการเป็นผู้นำในกลุ่มประเทศอาหรับโดยการดำเนินนโยบายต่างประเทศเป็นเอกเทศและมีความสัมพันธ์ทางการทูต การทหาร และวัฒนธรรมระหว่างประเทศกับโลกภายนอกในรูปแบบใหม่ (จรัญ มะลูลีม, 2557, น. 78-79) รวมถึงให้ความสำคัญกับแนวคิดชาตินิยมอียิปต์และนโยบายอียิปต์ต้องมาก่อน ทำให้กลุ่มประเทศอาหรับเกิดความไม่พอใจต่ออียิปต์เป็นอย่างมากและบทบาทการเป็นผู้นำในโลกอาหรับของอียิปต์ก็ถดถอยลง ซึ่งประธานาธิบดีซาตต์ไม่ได้ดำเนินนโยบายในเชิงรุกเพื่อรักษาสถานะความเป็นผู้นำในภูมิภาคตะวันออกกลาง (Saliba, 1975, p. 56)

บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ต่อโลกอาหรับในยุคประธานาธิบดีซาตต์ระหว่าง ค.ศ. 1970-1981 จากที่เคยให้ความสำคัญกับการแสดงบทบาทความเป็นผู้นำในกลุ่มประเทศอาหรับและขยายอิทธิพลในภูมิภาคตะวันออกกลางไปสู่การลดบทบาทการเป็นผู้นำในโลกอาหรับและให้การสนับสนุนโลกตะวันตกอย่างสหรัฐอเมริกาแทน โดยจะใช้กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศของแพทริก เจ. แมคโกแวน (Patrick J. McGowan) และโฮเวิร์ด บี. ชาปิโร (Howard B. Shapiro) ที่ได้ อธิบายไว้ในหนังสือ The Comparative Study of Foreign Policy: A Survey of Scientific Findings เอาไว้ว่าตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศนั้นมีหลายตัวแปร ซึ่งตัวแปรเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายของประเทศมหาอำนาจภายนอกก็เป็นหนึ่งตัวแปรที่สำคัญ

ที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศ (McGowan & Shapiro, 1973, pp. 53-160)

บทความนี้จะทำการนำเสนอใน 2 ส่วนหลัก ๆ คือ ส่วนแรก นโยบายต่างประเทศของอียิปต์ต่อโลกอาหรับในยุคประธานาธิบดีนัสเซอร์ ระหว่าง ค.ศ. 1955-1970 เพื่อปูพื้นฐานไปสู่ความเข้าใจถึงความเปลี่ยนแปลงในยุคประธานาธิบดีซาดัต ส่วนที่สอง นโยบายต่างประเทศของอียิปต์ต่อโลกอาหรับและปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ต่อโลกอาหรับในยุคประธานาธิบดีซาดัต ระหว่าง ค.ศ. 1970-1981 การศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยดังกล่าวจะทำให้เข้าใจถึงสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศและบทบาทของอียิปต์ต่อโลกอาหรับในช่วงเวลาดังกล่าวได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น

นโยบายต่างประเทศของอียิปต์ต่อโลกอาหรับในยุคประธานาธิบดีนัสเซอร์ในระหว่าง ค.ศ. 1955-1970

หลังจากการขึ้นสู่อำนาจของประธานาธิบดีนัสเซอร์ในระหว่าง ค.ศ. 1955-1970 อียิปต์ได้มีความเข้มแข็งและมีอิทธิพลเหนือกลุ่มประเทศอาหรับในตะวันออกกลางเป็นอย่างมาก โดยอียิปต์ภายใต้การนำของประธานาธิบดีนัสเซอร์ได้ให้ความสำคัญกับการเป็นผู้นำในโลกอาหรับและเป็นผู้ขับเคลื่อนที่สำคัญขององค์การสันนิบาตอาหรับในภูมิภาคตะวันออกกลาง รวมถึงเป็นแกนนำในการทำสงครามกับอิสราเอลและต่อต้านการครอบงำของมหาอำนาจภายนอกอีกด้วย (Dawisha, 1976, p. 9 ; Thornhill, 2004, pp. 892-921) โดยประธานาธิบดีนัสเซอร์ได้ใช้แนวคิดการรวมอาหรับนิยมและแนวคิดชาตินิยมอาหรับเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนการปฏิรูปและการดำเนินนโยบายภายในประเทศ เช่น นโยบายด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม เป็นต้น และนโยบายต่างประเทศ เช่น การต่อต้านการครอบงำของ

มหาอำนาจภายนอกโดยเฉพาะอังกฤษ การดำเนินนโยบายเป็นกลาง การแสดงบทบาทผู้นำในโลกอาหรับผ่านองค์การสันนิบาตอาหรับ การทำสงครามกับอิสราเอล การให้ความสนับสนุนกับชาวปาเลสไตน์ และการพัฒนาความสัมพันธ์กับประเทศอาหรับต่าง ๆ ในภูมิภาค เป็นต้น เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับอียิปต์และแสดงบทบาทความเป็นมหาอำนาจในภูมิภาค (Danielson, 2007, p. 27)

ด้วยเหตุนี้ อียิปต์ภายใต้การปกครองของประธานาธิบดีนัสเซอร์ได้กลายเป็นประเทศที่มีอิทธิพลมากที่สุดในภูมิภาคตะวันออกกลางและแอฟริกาตอนเหนือ โดยประธานาธิบดีนัสเซอร์ได้กำหนดนโยบายต่างประเทศของอียิปต์บนพื้นฐานของ 3 วงล้อ (Circles) ที่มีอียิปต์อยู่ศูนย์กลางคือ อาหรับ อิสลาม และแอฟริกา (Darwish, 2015, pp. 44-45) ซึ่งสำหรับประธานาธิบดีนัสเซอร์แล้ววงล้อที่สำคัญที่สุดก็คือ “อาหรับ” กล่าวคือ ประธานาธิบดีนัสเซอร์มองว่าชาวอาหรับทั้งหมดมีเอกลักษณ์อันเป็นหนึ่งเดียวกันซึ่งอียิปต์คือศูนย์กลางของชาวอาหรับ โดยมีความเป็นหนึ่งเดียวกัน มีประวัติศาสตร์คล้ายคลึงกัน มีสถานที่ทางยุทธศาสตร์ใกล้เคียงกัน และมีน้ำมันจำนวนมากในโลกอาหรับ ทำให้ประธานาธิบดีนัสเซอร์เน้นความสำคัญต่อโลกอาหรับด้วยการแสดงบทบาทความเป็นผู้นำในกลุ่มประเทศอาหรับ ซึ่งการดำเนินนโยบายของประธานาธิบดีนัสเซอร์ดังกล่าวทำให้บทบาทการเป็นผู้นำในโลกอาหรับของอียิปต์มีความโดดเด่นและยกระดับสถานะของอียิปต์ให้มีอิทธิพลในภูมิภาคมากขึ้น รวมทั้งสร้างชื่อเสียงให้กับตัวของประธานาธิบดีนัสเซอร์เองด้วยเช่นกัน (Hasou, 1985, pp. 50-51) ทั้งนี้ ประธานาธิบดีนัสเซอร์ได้กำหนดยุทธศาสตร์การดำเนินนโยบายต่อโลกอาหรับด้วยกับเป้าหมายสำคัญ 2 ประการ คือ ประการแรก รักษาสถานะตนเองไม่ให้เข้าไปเกี่ยวพันกับความขัดแย้งระหว่างประเทศอาหรับและประการที่สอง รักษาสถานภาพความเป็นกลาง

ของอียิปต์และโลกอาหรับระหว่างมหาอำนาจทั้งสองฝ่ายคือ สหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียต โดยประธานาธิบดีนixonเชอร์มีความเชื่อว่าอียิปต์เป็นประเทศที่มีหน้าที่สำคัญในการรวบรวมโลกอาหรับให้เป็นเอกภาพหลังจากที่มหาอำนาจตะวันตกได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ในโลกอาหรับมาอย่างยาวนาน (Danielson, 2007, p. 37)

นอกจากนี้ เป้าหมายสำคัญในนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ในยุคประธานาธิบดีนixonเชอร์ยังมีอีก 2 ประการ (Hasou, 1985, pp. 48-50) คือ

1.เรียกร้องอิสรภาพในการปกครองตนเองภายในประเทศ (Autonomy at Home) หรือก็คือเรียกร้องอิสรภาพจากการถูกรบงการของอังกฤษภายในอียิปต์ โดยประธานาธิบดีนixonเชอร์มองว่าการที่เป้าหมายและนโยบายสำคัญของอียิปต์ต่อโลกภายนอกจะประสบผลสำเร็จขึ้นอยู่กับสถานการณ์และความมั่นคงภายในประเทศ ดังนั้นเพื่อให้เป้าหมายของนโยบายต่างประเทศบรรลุผลสำเร็จ ประธานาธิบดีนixonเชอร์จึงจำเป็นต้องปฏิรูปและสร้างความมั่นคงภายในประเทศเป็นอันดับแรกโดยเริ่มจากการสร้างความร่วมมือกับกลุ่มประเทศอาหรับในการช่วยขับไล่อังกฤษออกจากดินแดนของอียิปต์ ซึ่งการดำรงอยู่ของอังกฤษในอียิปต์มาอย่างยาวนานได้สร้างความไม่พอใจให้กับประธานาธิบดีนixonเชอร์และประชาชนชาวอียิปต์เป็นอย่างมาก เพราะการมีอิทธิพลของอังกฤษในอียิปต์ได้ทำลายเกียรติภูมิของอียิปต์ รวมถึงเป็นต้นตอของการฉ้อโกงทุจริตอีกด้วย เป็นต้น

2.เรียกร้องอิสรภาพในการปกครองตนเองในต่างประเทศ (Autonomy Abroad) หรือก็คือยกระดับสถานภาพความเป็นผู้นำของอียิปต์ในโลกอาหรับ ซึ่งจากความสำเร็จของประธานาธิบดีนixonเชอร์ที่ใช้ความสามารถในการเจรจาทางการทูตจนบรรลุ

ข้อตกลงการถอนทหารของอังกฤษออกจากอียิปต์ใน ค.ศ. 1954 ทำให้อียิปต์สามารถกำหนดโชคชะตาของตัวเองโดยปราศจากการรบงการของมหาอำนาจเป็นครั้งแรกในรอบหลายศตวรรษ โดยเฉพาะประธานาธิบดีนixonเชอร์ได้รับการยอมรับจากประชาชนชาวอียิปต์ภายในประเทศในฐานะวีรบุรุษผู้ปลดปล่อยอียิปต์จากลัทธิจักรวรรดินิยมและประธานาธิบดีนixonเชอร์ก็ได้กลายเป็นผู้นำอำนาจสูงสุดในการกำหนดทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ โดยเฉพาะนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ต่อโลกอาหรับที่ประธานาธิบดีนixonเชอร์มองว่ากลุ่มประเทศอาหรับเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยส่งเสริมและอำนวยความสะดวกต่อการดำเนินนโยบายของอียิปต์อย่างอิสระในต่างประเทศ เพื่อแสวงหาเกียรติยศ ความภาคภูมิใจ ความเป็นผู้นำกลุ่มประเทศอาหรับ และปกป้องผลประโยชน์แห่งชาติของอียิปต์ (Hasou, 1985, p. 50)

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าอียิปต์ภายใต้การนำของประธานาธิบดีนixonเชอร์ได้เน้นความสำคัญต่อโลกอาหรับเป็นอันดับแรก โดยมองว่ากลุ่มประเทศอาหรับจะช่วยให้อียิปต์บรรลุเป้าหมายต่าง ๆ ของรัฐ โดยเฉพาะการเป็นผู้นำในภูมิภาคและการสร้างเอกภาพในโลกอาหรับ ซึ่งแตกต่างจากในยุคของประธานาธิบดีซาดัตที่ดำเนินนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ต่อโลกอาหรับในทิศทางตรงกันข้ามและเปลี่ยนแปลงไปจากยุคประธานาธิบดีนixonเชอร์เป็นอย่างมาก (Hasou, 1979, pp. 276-277)

นโยบายต่างประเทศของอียิปต์ต่อโลกอาหรับในยุคประธานาธิบดีซาดัตในระหว่าง ค.ศ. 1970-1981

นโยบายต่างประเทศของอียิปต์ในยุคประธานาธิบดีซาดัตมีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก โดยสามารถแบ่งออกเป็น 2 ช่วงหลัก ๆ คือ ช่วงแรกระหว่าง ค.ศ. 1970-1973 ซึ่งเป็นช่วงของความ

ต่อเนื่องของนโยบายต่างประเทศจากในยุคก่อนและ
เป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลง โดยหลังจาก
ประธานาธิบดีชาติตขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี
คนที่ 3 ของอียิปต์ใน ค.ศ. 1970 ประธานาธิบดีชาติต
ได้ดำเนินรอยตามนโยบายต่างประเทศของ
ประธานาธิบดีนัซเซอร์และแก้ไขข้อผิดพลาดจากความ
ล้มเหลวของประธานาธิบดีนัซเซอร์เพื่อสร้างความ
เข้มแข็งในอำนาจของตนเอง โดยมีเป้าหมายหลักที่
สำคัญในนโยบายต่างประเทศ 3 ประการ คือ ประการ
แรก รักษาชื่อเสียงและสถานะภาพการเป็นผู้นำของ
อียิปต์ในภูมิภาคตะวันออกกลาง ประการที่สอง รักษา
ความเป็นเอกภาพในโลกอาหรับ และประการที่สาม
เรียกร้องดินแดนคืนจากอิสราเอลหลังจากการพ่ายแพ้
และเสียดินแดนในสงคราม ค.ศ. 1967 (Danielson,
2007, p. 53)

ประธานาธิบดีชาติตเริ่มต้นด้วยการเรียกร้อง
การสนับสนุนจากประเทศอาหรับต่าง ๆ เพื่อเพิ่ม
อำนาจของอียิปต์ในการเผชิญหน้ากับอิสราเอลและ
เปลี่ยนแปลงนโยบายไปสนับสนุนสหรัฐอเมริกา
หลังจากที่สหภาพโซเวียตไม่ให้การสนับสนุนต่ออียิปต์
ซึ่งประธานาธิบดีชาติตเองก็มองว่าการจะเอาชนะ
อิสราเอลได้นั้นไม่อาจพึ่งพาโลกอาหรับและความ
ร่วมมือแบบพหุภาคีภายใต้องค์การสันนิบาตอาหรับได้
อย่างเดียว แต่ต้องอาศัยมหาอำนาจอย่าง
สหรัฐอเมริกาที่มีอิทธิพลเหนืออิสราเอลด้วยเช่นกัน
ประธานาธิบดีชาติตจึงได้ขับไล่ที่ปรึกษาและผู้
เชี่ยวชาญชาวโซเวียตประมาณ 21,000 คนออกจาก
อียิปต์ใน ค.ศ. 1972 เพื่อสร้างความพอใจให้กับ
สหรัฐอเมริกาและขจัดอิทธิพลของสหภาพโซเวียตที่มี
อยู่ในอียิปต์ (McLaurin, Peretz, & Snider, 1982,
p. 31) เป็นต้น ซึ่งการดำเนินนโยบายของอียิปต์
ดังกล่าวเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงนโยบาย
ต่างประเทศของอียิปต์ต่อโลกอาหรับในยุค
ประธานาธิบดีชาติต โดยประธานาธิบดีชาติตเริ่มขอ

ความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกามากขึ้นและลด
บทบาทการเป็นผู้นำในกลุ่มประเทศอาหรับในภูมิภาค
ลง ซึ่งประธานาธิบดีชาติตได้เน้นการดำเนินนโยบาย
ต่างประเทศเป็นเอกเทศและเน้นความร่วมมือแบบ
ทวิภาคีกับประเทศอาหรับรายน้ำมันบางประเทศ
อย่างซาอุดีอาระเบียเท่านั้น

และช่วงที่สองระหว่าง ค.ศ. 1973-1981 ซึ่ง
เป็นช่วงของการเปลี่ยนแปลงทิศทางการดำเนิน
นโยบายต่างประเทศของอียิปต์อย่างชัดเจน
โดยเฉพาะนโยบายต่อโลกอาหรับ กล่าวคือ ในเดือน
ตุลาคม ค.ศ. 1973 อียิปต์ภายใต้การนำของ
ประธานาธิบดีชาติตได้ตอบรับข้อเสนอในการหยุดยิง
ของสหประชาชาติและทำข้อตกลงสันติภาพแบบทวิ
ภาคีในหลายฉบับภายใต้การสนับสนุนของ
สหรัฐอเมริกาโดยปราศจากการปรึกษาหารือกับกลุ่ม
ประเทศอาหรับอื่น ๆ เช่น การลงนามในข้อตกลงซี
นายครั้งที่ 1 ใน ค.ศ. 1974 และซีนายครั้งที่ 2 ใน
ค.ศ. 1975 เพื่อยุติความขัดแย้งทางทหารระหว่าง
อียิปต์กับอิสราเอลหลังสงคราม ค.ศ. 1973 (Saliba,
1975, p. 56) การเดินทางไปเยือนนครเยรูซาเล็มใน
ค.ศ. 1977 เพื่อแสวงหาแนวทางการสร้างสันติภาพกับ
อิสราเอลและเพื่อให้ได้รับการช่วยเหลือจาก
สหรัฐอเมริกามากขึ้น การพบปะหารือกับ
ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาและนายกรัฐมนตรี
อิสราเอล ณ แคมป์เดวิดใน ค.ศ. 1978 และการลง
นามในสนธิสัญญาสันติภาพระหว่างอียิปต์กับอิสราเอล
ณ กรุงวอชิงตันใน ค.ศ. 1979 เป็นต้น ทำให้กลุ่ม
ประเทศอาหรับเกิดความไม่พอใจอย่างมากจนอียิปต์
ถูกขับไล่ออกจากองค์การสันนิบาตอาหรับใน ค.ศ.
1979 (Safty, 1991, pp. 285-298)

ด้วยเหตุนี้ จึงกล่าวได้ว่านโยบาย
ต่างประเทศของอียิปต์ต่อโลกอาหรับในยุค
ประธานาธิบดีชาติตมีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก

ซึ่งประธานาธิบดีชาติได้ดำเนินนโยบายที่เน้นเรื่องแนวคิดชาตินิยมอียิปต์และให้ความสำคัญให้กับนโยบายอียิปต์ต้องมาก่อน โดยจะเห็นได้ว่าประธานาธิบดีชาติได้ทำการเปลี่ยนชื่อประเทศอียิปต์จาก “สหสาธารณรัฐอาหรับ” (United Arab Republic) ไปเป็น “สาธารณรัฐอาหรับอียิปต์” (Arab Republic of Egypt) ใน ค.ศ. 1971 และในระหว่าง ค.ศ. 1971-1972 อียิปต์ได้พยายามสานสัมพันธ์กับประเทศอาหรับบางประเทศ เช่น ลิเบียและซีเรีย ในการรวมตัวกันจัดตั้ง “สหพันธ์สาธารณรัฐอาหรับ” เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับอียิปต์ โดยมองข้ามความร่วมมือแบบพหุภาคีภายใต้องค์การสันนิบาตอาหรับ (Saliba, 1975: 56) นอกจากนี้ ในระหว่าง ค.ศ. 1974-1975 อียิปต์ได้ยุติความช่วยเหลือและการสนับสนุนในทุก ๆ ด้านต่อกลุ่มการเมืองในประเทศอาหรับอย่างเลบานอนและอียิปต์ก็ปฏิเสธที่จะส่งกองกำลังสันติภาพอาหรับภายใต้องค์การสันนิบาตอาหรับไปยังสงครามกลางเมืองในเลบานอนใน ค.ศ. 1976 เป็นต้น (Jiryis, 1978, p. 43)

การดำเนินนโยบายต่าง ๆ ดังกล่าวของประธานาธิบดีชาติได้แสดงให้เห็นถึงการลดบทบาทความเป็นผู้นำของอียิปต์ในภูมิภาคตะวันออกกลางและลดความร่วมมือระหว่างอียิปต์กับกลุ่มประเทศอาหรับ โดยประธานาธิบดีชาติได้เปลี่ยนแปลงทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ต่อโลกอาหรับอย่างชัดเจน ซึ่งส่งผลให้เกิดความขัดแย้งและเกิดความแตกแยกในกลุ่มประเทศอาหรับเป็นอย่างมาก จนทำให้เกิดคำถามต่อการตัดสินใจของประธานาธิบดีชาติในการดำเนินนโยบายต่างประเทศในรูปแบบดังกล่าวว่าจะใคร่สาเหตุสำคัญที่มีผลทำให้ประธานาธิบดีชาติได้เปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ต่อโลกอาหรับในระหว่าง ค.ศ. 1970-1981

ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ต่อโลกอาหรับในยุคประธานาธิบดีชาติระหว่าง ค.ศ. 1970-1981

1. ปัจจัยเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายของสหภาพโซเวียตต่ออียิปต์

ภูมิภาคตะวันออกกลางและพื้นที่ทางทิศตะวันออกของทะเลเมดิเตอร์เรเนียนมีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ของสหภาพโซเวียตเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีความใกล้เคียงกับเขตแดนทางตอนใต้ของสหภาพโซเวียต และเป็นท่าเรือสำคัญที่เป็นทางออกสู่มหาสมุทรทางตอนใต้ของสหภาพโซเวียต สหภาพโซเวียตมองว่าดินแดนในพื้นที่ดังกล่าวมีทรัพยากรต่าง ๆ มากมาย และที่สำคัญเป็นพื้นที่ที่เกิดความขัดแย้งหลัก ๆ ระหว่างโลกตะวันตกและโลกตะวันออก ซึ่งประเทศอาหรับต่าง ๆ ในตะวันออกกลางมีความสำคัญทางด้านยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติของสหภาพโซเวียตอย่างยิ่ง โดยเฉพาะกับอียิปต์ซึ่งเป็นประเทศสำคัญที่มีอิทธิพลในโลกอาหรับและเป็นประเทศผู้ขับเคลื่อนสำคัญในองค์การระหว่างประเทศระดับภูมิภาคอย่างองค์การสันนิบาตอาหรับ (Duncan, 1980, p.155)

ความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์กับสหภาพโซเวียตได้ดำเนินไปในทิศทางที่ดีตั้งแต่ในช่วงต้น ค.ศ. 1955 ในยุคประธานาธิบดีนัสเซอร์ ซึ่งอียิปต์ถือเป็นต้นแบบของสหภาพโซเวียตในการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับกลุ่มประเทศอาหรับโลกที่สาม แต่ต่อมาในยุคของประธานาธิบดีชาติความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศก็ย่ำแย่ลง เนื่องจากขาดความไว้วางใจระหว่างกันและเกิดปัญหาความขัดแย้งในหลาย ๆ ด้าน เช่น ด้านการเมือง สหภาพโซเวียตไม่พึงพอใจต่อการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์กับสหรัฐอเมริกาและไม่เห็นด้วยกับแนวคิดของอียิปต์ที่ใช้สหรัฐอเมริกาเป็นตัวกลางในการแก้ไขปัญหาความ

ขัดแย้งระหว่างชาติอาหรับกับอิสราเอล ด้านการทหารเกิดความขัดแย้งในเรื่องของการช่วยเหลือด้านอาวุธและผลตอบแทนจากความเสียหายในสงคราม ค.ศ. 1973 รวมถึงสหภาพโซเวียตไม่พอใจต่ออียิปต์ที่ขอความช่วยเหลือด้านอาวุธและเทคโนโลยีกับสหรัฐอเมริกาแทนสหภาพโซเวียต และด้านเศรษฐกิจเกิดปัญหาความขัดแย้งเกี่ยวกับการชำระหนี้สินของอียิปต์ต่อสหภาพโซเวียต โดยเฉพาะสหภาพโซเวียตไม่พึงพอใจต่ออียิปต์ที่ขอความช่วยเหลือกับสหรัฐอเมริกาด้านการเงินและการลงทุนเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจภายในประเทศ เป็นต้น ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศเกิดความตึงเครียดและเสื่อมถอยลงตลอดช่วงทศวรรษ 1970 (Korany & Dessouki, 1994, p. 265)

จากบทสัมภาษณ์ ศ.ดร. อาลี อี. ฮิลลาล เดซซูกี (Ali E. Hillal Dessouki) อาจารย์คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยไคโร อียิปต์ ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวไว้ว่า “อียิปต์เปลี่ยนแปลงทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศในยุคประธานาธิบดีชาตัตนั้นเป็นเพราะสหภาพโซเวียตปฏิเสธการให้ความช่วยเหลือด้านอาวุธกับอียิปต์ ทำให้ประธานาธิบดีชาตัตมองว่าสหภาพโซเวียตนั้นเป็นมหาอำนาจที่มีความอ่อนแอกว่าสหรัฐอเมริกาเป็นอย่างมากและสหรัฐอเมริกามีความแข็งแกร่งในโลกว่าประธานาธิบดีชาตัตจึงเปลี่ยนแปลงทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศจากที่เคยให้การสนับสนุนสหภาพโซเวียตไปเข้าหาสหรัฐอเมริกาแทน ซึ่งสร้างความตึงเครียดในความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์กับสหภาพโซเวียตเป็นอย่างมาก การดำเนินนโยบายดังกล่าวของสหภาพโซเวียตต่ออียิปต์มีผลอย่างมากในการทำให้ประธานาธิบดีชาตัตเปลี่ยนแปลงทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศ” (เดชชวกี, สัมภาษณ์, วันที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562)

และจากบทสัมภาษณ์ ศ.ดร. บาห์จัท โครานี (Bahgat Korany) อาจารย์ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและเศรษฐกิจการเมือง มหาวิทยาลัยอเมริกัน ณ กรุงไคโร อียิปต์ ก็ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวเช่นกันว่า “สาเหตุที่อียิปต์เปลี่ยนแปลงทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศในยุคประธานาธิบดีชาตัตเป็นเพราะสหภาพโซเวียตปฏิเสธการให้ความช่วยเหลือกับอียิปต์ ทำให้ประธานาธิบดีชาตัตมองว่าสหภาพโซเวียตไม่เคยไว้วางใจต่อตนเองและไม่มีความจริงจังในการสนับสนุนต่ออียิปต์ ประธานาธิบดีชาตัตจึงได้หันไปให้ความสนใจกับสหรัฐอเมริกาแทน” (โครานี, สัมภาษณ์, วันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562)

การดำเนินนโยบายของสหภาพโซเวียตโดยการไม่ให้การสนับสนุนต่ออียิปต์นั้นเป็นเพราะสหภาพโซเวียตมีมุมมองต่อประธานาธิบดีชาตัตแตกต่างจากอดีตประธานาธิบดีนัสเซอร์ โดยสหภาพโซเวียตมองว่าประธานาธิบดีชาตัตเป็นฝ่ายฝักใฝ่ตะวันตก ต่อต้านระบอบคอมมิวนิสต์ ต่อต้านโซเวียต และมีแนวคิดที่ต้องการให้อียิปต์แยกตัวออกจากโลกอาหรับ ซึ่งไม่เหมาะกับการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของอียิปต์ โดยนโยบายของผู้นำสหภาพโซเวียต นายเลโอนิด เบรเจเนฟ ต่ออียิปต์ในช่วงดังกล่าวคือ ให้การสนับสนุนฝ่ายอดีตประธานาธิบดีนัสเซอร์และกลุ่มผู้สนับสนุนสหภาพโซเวียตเพื่อโค่นล้มประธานาธิบดีชาตัต แต่ประธานาธิบดีชาตัตก็ได้ทำการปฏิรูปโครงสร้างทางการเมืองเพื่อกวาดล้างกลุ่มอิทธิพลของอดีตประธานาธิบดีนัสเซอร์และฝ่ายสนับสนุนสหภาพโซเวียต เช่น ไล่รองประธานาธิบดีอาลี ซอบรี ที่มีความใกล้ชิดกับสหภาพโซเวียตออกจากตำแหน่งใน ค.ศ. 1971 เป็นต้น ซึ่งเป็นการสร้างความบาดหมางในความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์และสหภาพโซเวียตเป็นอย่างมาก (Whelan & Dixon, 1986, pp. 182-183)

ต่อมาสหภาพโซเวียตภายใต้การนำของนายเบเรจเนฟได้ดำเนินนโยบายในการโดดเดี่ยวอียิปต์โดยปฏิเสธการจัดส่งอาวุธให้กับอียิปต์เพื่อตัดขาดอียิปต์จากการช่วยเหลือภายนอก ประธานาธิบดีชาติตจึงได้เข้าหาโลกตะวันตกโดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาเพื่อขอความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ซึ่งสหรัฐอเมริกาก็ได้ตอบรับการร้องขอความช่วยเหลือดังกล่าวของอียิปต์และหลังสงครามระหว่างอาหรับ-อิสราเอลใน ค.ศ. 1973 อียิปต์ก็ได้มุ่งเข้าหาสหรัฐอเมริกามากยิ่งขึ้นเพื่อขอความช่วยเหลือในการฟื้นฟูด้านเศรษฐกิจและการค้าภายในประเทศ ซึ่งในความคิดของประธานาธิบดีชาติตมองว่าสหภาพโซเวียตไม่สามารถช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวของอียิปต์ได้ โดยในขณะนั้นความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์กับสหรัฐอเมริกาพัฒนาขึ้นอย่างต่อเนื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์กับสหภาพโซเวียตกลับยิ่งเสื่อมถอยลงตามลำดับ (Freedman, 1978, p. 97)

ด้านเศรษฐกิจ อียิปต์มีหนี้สินต่อสหภาพโซเวียตในปลาย ค.ศ. 1975 ประมาณ 4,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ โดยสหภาพโซเวียตปฏิเสธการผ่อนผันในการชำระหนี้สินของอียิปต์และอียิปต์ต้องจ่ายกลับคืนเต็มจำนวน และด้วยความสัมพันธ์ที่ย่ำแย่ลงอย่างต่อเนื่องระหว่างทั้งสองประเทศดังกล่าว ทำให้รัฐบาลอียิปต์ยุติการส่งออกผ้าฝ้ายไปยังสหภาพโซเวียตในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1977 และต่อมาในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1977 อียิปต์ได้ประกาศขอผ่อนผันการชำระหนี้สินกับสหภาพโซเวียตภายในระยะเวลา 10 ปี โดยเริ่มจากเดือนมกราคม ค.ศ. 1978 ซึ่งก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างทั้งสองฝ่ายมากยิ่งขึ้นทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศยิ่งย่ำแย่ลง และจะเห็นได้ว่าจำนวนเงินสนับสนุนของสหภาพโซเวียตต่ออียิปต์ลดลงอย่างมาก จากจำนวนเงินประมาณพันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในทศวรรษ 1950 และ 1960 ลดลงเหลือประมาณ 440 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในช่วง

ระหว่าง ค.ศ. 1975-1979 เป็นต้น (Korany & Dessouki, 1994, pp. 271-272)

การดำเนินนโยบายต่าง ๆ ดังกล่าวของสหภาพโซเวียตต่ออียิปต์นอกจากจะส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์กับสหภาพโซเวียตต้องย่ำแย่ลง ความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์กับกลุ่มประเทศอาหรับก็เสื่อมถอยลงเช่นกัน กล่าวคือ ประธานาธิบดีชาติตได้เน้นความสำคัญไปที่การดำเนินนโยบายเพื่อแสวงหาความช่วยเหลือและการสนับสนุนจากประเทศมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกาและเชื่อมสัมพันธ์กับอิสราเอล โดยประธานาธิบดีชาติตได้ลดการพึ่งพา การปฏิสัมพันธ์ และการร่วมมือกับกลุ่มประเทศอาหรับแบบพหุภาคี แต่ดำเนินนโยบายเป็นเอกเทศด้วยการสร้างความร่วมมือกับประเทศอาหรับบางประเทศที่ร่ำรวยน้ำมันอย่างซาอุดีอาระเบียเท่านั้นและหันไปสร้างสันติภาพกับอิสราเอลซึ่งเป็นศัตรูสำคัญของชาติอาหรับ (Korany & Dessouki, 1994, p. 266)

ดังนั้น การดำเนินนโยบายของสหภาพโซเวียตต่ออียิปต์โดยการลดความช่วยเหลือและไม่ให้การสนับสนุนต่อประธานาธิบดีชาติตดังกล่าวจึงมีผลอย่างยิ่งต่อทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ต่อโลกอาหรับที่เปลี่ยนแปลงไป เพราะความขัดแย้งระหว่างอียิปต์และสหภาพโซเวียตทำให้ประธานาธิบดีชาติตมีทิศทางการดำเนินนโยบายที่เน้นความสำคัญในการแสวงหาความช่วยเหลือจากประเทศตะวันตกแทนโดยเฉพาะจากสหรัฐอเมริกาและสานสัมพันธ์กับอิสราเอล ทำให้ประธานาธิบดีชาติตลดการพึ่งพาความช่วยเหลือและความร่วมมือกับกลุ่มประเทศอาหรับ และเนื่องจากประเทศอาหรับส่วนใหญ่อยู่ภายใต้อิทธิพลของสหภาพโซเวียตและเกลียดชังมหาอำนาจตะวันตกอย่างสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะอิสราเอลที่เป็นศัตรูสำคัญที่สุดของชาวอาหรับและประเทศอาหรับต่าง ๆ ในภูมิภาค ส่งผลให้

หลังจากประธานาธิบดีชาติให้การสนับสนุนชาติตะวันตกบทบาทการเป็นผู้นำของอียิปต์ในโลกอาหรับ และในภูมิภาคตะวันออกกลางต้องเสื่อมถอยลงอย่างชัดเจน

2.ปัจจัยเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายของสหรัฐอเมริกาต่ออียิปต์

นโยบายของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคตะวันออกกลางเน้นการให้ความช่วยเหลือต่อประเทศอาหรับต่าง ๆ ด้วยเป้าหมายที่สำคัญ คือ รักษาผลประโยชน์สูงสุดแห่งชาติของสหรัฐอเมริกาในดินแดนโลกอาหรับ เช่น น้ำมัน และทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ ที่สำคัญ เป็นต้น สนับสนุนและเพิ่มความเข้มแข็งให้กับประเทศพันธมิตรในสงครามเย็นและสร้างสันติภาพในตะวันออกกลาง ซึ่งประเทศอาหรับต่าง ๆ อย่างอียิปต์ จอร์แดน เลบานอน ได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาประมาณ 10 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อปีในรูปแบบของอาหาร เงิน วัสดุ และอื่น ๆ เป็นต้น การให้ความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาต่อประเทศอาหรับเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในทศวรรษ 1970 ที่สหรัฐอเมริกาเน้นความสำคัญอย่างมากต่อโลกอาหรับและอียิปต์หลังจากสหรัฐอเมริกาได้เข้ามามีอิทธิพลเหนือสหภาพโซเวียตในโลกอาหรับแม้กระทั่งในประเทศสังคมนิยมสายปฏิวัติ เช่น แอลจีเรียและซีเรีย เป็นต้น ซึ่งสหรัฐอเมริกาสามารถจัดอิทธิพลของสหภาพโซเวียตออกจากภูมิภาคได้ (Korany & Dessouki, 2016, p. 281)

ในทศวรรษ 1970 ประธานาธิบดีริชาร์ด นิกสัน ของสหรัฐอเมริกาได้กำหนดทิศทาง การดำเนินนโยบายต่างประเทศในรูปแบบใหม่ที่เน้นความสำคัญในภูมิภาคตะวันออกกลางด้วยการให้การสนับสนุนพันธมิตรสำคัญของสหรัฐอเมริกา คือ อิสราเอล มากยิ่งขึ้น ในขณะเดียวกันก็ให้การสนับสนุนและเพิ่มความ

เข้มแข็งให้กับประเทศอาหรับที่มีอิทธิพลในวันออกกลางคือ อียิปต์ เพื่อต่อสู้กับฝ่ายสหภาพโซเวียตในช่วงสงครามเย็น แม้ว่าในช่วงแรกระหว่าง ค.ศ. 1970-1973 อียิปต์กับสหรัฐอเมริกายังไม่มีความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างชัดเจนจนกระทั่งใน ค.ศ. 1974 แต่หลังจากนั้นในระยะเวลา 3-4 ปีในช่วงระหว่าง ค.ศ. 1975-1977 ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศได้พัฒนาขึ้นอย่างต่อเนื่องและแน่นแฟ้นมากขึ้น จนใน ค.ศ. 1978 สหรัฐอเมริกาได้กลายเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ในความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์กับอิสราเอล โดยสหรัฐอเมริกาเป็นผู้จัดหาอาวุธรายใหญ่ที่สุดและเป็นผู้ช่วยเหลือหลักทางด้านเศรษฐกิจของอียิปต์ (Korany & Dessouki, 1994: 273) ดังนั้น อียิปต์ในยุคประธานาธิบดีชาติจึงเป็นผู้รับการช่วยเหลืออันดับต้น ๆ จากสหรัฐอเมริกาและเป็นประเทศอาหรับที่สำคัญในยุทธศาสตร์การดำเนินนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคตะวันออกกลาง (Levin, 2000, pp. 1-3)

จากบทสัมภาษณ์ของ ศ.ดร. โครานี ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวไว้ว่า “สหรัฐอเมริกา มีอิทธิพลอย่างมากต่อทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ในยุคประธานาธิบดีชาติ โดยสหรัฐอเมริกามองว่าอียิปต์มีความสำคัญอย่างมากในโลกอาหรับและเป็นกุญแจสำคัญในการช่วยขจัดอิทธิพลของสหภาพโซเวียตในภูมิภาคตะวันออกกลาง และประธานาธิบดีชาติเองก็เชื่อว่าสหรัฐอเมริกาเป็นส่วนสำคัญในนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ที่จะช่วยให้อียิปต์บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ เช่น การทวงคืนดินแดน การฟื้นฟูเศรษฐกิจภายในประเทศ การสร้างสันติภาพกับอิสราเอล เป็นต้น ทำให้ประธานาธิบดีชาติตีความความคิดในการสนับสนุนประเทศตะวันตก” (โครานี, สัมภาษณ์, วันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562) และเนื่องจากประธานาธิบดีชาติได้เคยไปเยือน

สหรัฐอเมริกามาแล้วตั้งแต่ใน ค.ศ. 1966 ทำให้ประธานาธิบดีชาติที่มีความประทับใจและชื่นชอบในแนวคิดเสรีและความเจริญเป็นอย่างมาก โดยประธานาธิบดีชาติตมองว่าสหรัฐอเมริกาเป็นมหาอำนาจที่สามารถช่วยเหลืออียิปต์ในการฟื้นฟูเศรษฐกิจที่ตกต่ำภายในประเทศได้ รวมถึงสามารถช่วยเหลือในการเรียกร้องดินแดนคืนจากอิสราเอลและกู้ศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิของอียิปต์กลับคืนมา (Burns, 1985, pp. 176-177)

และจากบทสัมภาษณ์ของ ศ.ดร. เดชชวีกี ก็ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวไว้เช่นกันว่า “สาเหตุที่ทำให้ประธานาธิบดีชาติเปลี่ยนแปลงทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศจากการให้การสนับสนุนสหภาพโซเวียตในอดีตไปสู่การเข้าหาสหรัฐอเมริกาแทนในยุคของตนเองมี 2 ประการ คือ ประการแรก หลังจากสหรัฐอเมริกา มีนโยบายในการให้ความช่วยเหลือต่ออียิปต์ ทำให้ประธานาธิบดีชาติตมองว่าสหรัฐอเมริกาเป็นมหาอำนาจที่มีความแข็งแกร่งหนึ่งเดียวในโลก โดยมองว่าสหรัฐอเมริกามีความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจมากกว่าสหภาพโซเวียต อีกทั้งประธานาธิบดีชาติตมมีความหลงใหลในระบบทุนนิยม วิถีชีวิต และวิสัยทัศน์ของสหรัฐอเมริกาทำให้หลังสงคราม ค.ศ. 1973 ประธานาธิบดีชาติตได้เชื่อมความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกา และประการที่สอง ประธานาธิบดีชาติตมองว่าสหรัฐอเมริกานเป็นมหาอำนาจหนึ่งเดียวที่มีอิทธิพลเหนืออิสราเอลมากที่สุด ซึ่งการที่อียิปต์จะสามารถแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งกับอิสราเอลได้จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือและความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา” (เดชชวีกี, สัมภาษณ์, วันที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562)

ด้านความสัมพันธ์ทางการเมืองและทางการทูตในช่วงสามปีแรกในยุคประธานาธิบดีชาติตระหว่าง

ค.ศ. 1970-1973 สหรัฐอเมริกายังคงดำเนินนโยบายหลักในการสนับสนุนอย่างเต็มรูปแบบต่ออิสราเอล และสร้างความอ่อนแอให้กับประเทศอาหรับเพื่อขัดขวางและตัดกำลังโลกอาหรับในการก่อสงครามครั้งใหม่หลังจากสงคราม ค.ศ. 1967 แต่ต่อมาหลังสงครามอาหรับ-อิสราเอลในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1973 รัฐมนตรีต่างประเทศของสหรัฐอเมริกานายเฮนรี คิสซิงเจอร์ ได้ใช้วิธีการทางการทูตแบบตัวกลาง (shuttle diplomacy) คือ วิธีการทางการทูตแบบหนึ่งที่เป็นสื่อกลางให้ทั้งสองประเทศที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกันพยายามหาข้อยุติปัญหาความขัดแย้งระหว่างกันเพื่อเจรจาสันติภาพระหว่างอียิปต์ ซีเรีย กับอิสราเอล จนบรรลุข้อตกลงสันติภาพครั้งที่ 1 ใน ค.ศ. 1974 และยกเลิกการควมคุมแหล่งน้ำมันของชาติอาหรับและเปิดใช้คลองสุเอซอีกครั้งในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1975 ภายใต้ข้อตกลงสันติภาพครั้งที่ 2 และต่อมาสหรัฐอเมริกาได้ดำเนินนโยบายเพื่อให้อียิปต์บรรลุข้อตกลงสันติภาพกับอิสราเอลโดยการเชื้อเชิญประธานาธิบดีชาติตไปเยือนนครเยรูซาเล็มใน ค.ศ. 1977 ซึ่งสหรัฐอเมริกา มองว่าตนเองไม่ใช่เพียงแค่ตัวกลางในการไกล่เกลี่ยในความขัดแย้งเพียงเท่านั้น แต่เป็นผู้มีส่วนร่วมโดยตรงในการเจรจาและลงนามในข้อตกลงสันติภาพระหว่างอียิปต์กับอิสราเอล ทำให้ประธานาธิบดีชาติตเองรู้สึกชื่นชอบและให้ความสำคัญกับแนวความคิดดังกล่าวของสหรัฐอเมริกา หลังจากนั้นความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศได้แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น ทำให้ประธานาธิบดี จิมี คาร์เตอร์ ของสหรัฐอเมริกาตัดสินใจอย่างแน่วแน่ในการผลักดันให้เกิดการลงนามในข้อตกลงสันติภาพระหว่างอียิปต์กับอิสราเอล ณ แคมป์เดวิดใน ค.ศ. 1978 และการลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพระหว่างอียิปต์กับอิสราเอล ณ กรุงวอชิงตันใน ค.ศ. 1979 เป็นต้น (Korany & Dessouki, 1994, pp. 275-276)

ด้านการทหาร สหรัฐอเมริกาได้สร้างความร่วมมือทางทหารกับอียิปต์ในหลายรูปแบบ เช่น จัดส่งอาวุธและเทคโนโลยีทางทหาร มอบสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ และฝึกซ้อมรบร่วมกัน เช่น ใน ค.ศ. 1980 สหรัฐอเมริกาได้ฝึกซ้อมรบร่วมกับอียิปต์ภายใต้ภารกิจที่มีชื่อว่า “ดวงดาวที่ส่องสว่าง” ซึ่งมีขึ้นในทุก ๆ สองปี เป็นต้น และประธานาธิบดีชาติได้ขอความช่วยเหลือด้านอาวุธจากสหรัฐอเมริกาทั้งเครื่องบินสังหาร เฮลิคอปเตอร์ และขีปนาวุธ เป็นต้น ภายใต้ข้อตกลงซื้อขายครั้งที่ 2 ใน ค.ศ. 1975 ซึ่งอียิปต์ได้รับความช่วยเหลืออย่างเต็มรูปแบบจากสหรัฐอเมริกา (Korany & Dessouki, 1994, pp. 277-278)

ด้านเศรษฐกิจ หลังจากสงครามยมคิปปอร์ (Yom Kippur War) ใน ค.ศ. 1973 สหรัฐอเมริกาได้เพิ่มเงินช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจจำนวนมหาศาลต่ออียิปต์ประมาณ 700 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ (Levin, 2000, pp. 4-5) หลังจากประธานาธิบดีชาติเคยยอมรับข้อตกลงหยุดยิงของสหประชาชาติ และหลังจากการลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพระหว่างอียิปต์และอิสราเอลใน ค.ศ. 1979 สหรัฐอเมริกาได้ให้เงินช่วยเหลือกับอียิปต์และอิสราเอลประมาณ 4.8 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ โดยอียิปต์ได้รับเงินช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นประมาณ 300 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และเงินด้านการทหารประมาณ 1.5 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เป็นต้น (Levin, 2000, pp. 5-6)

ด้วยเหตุนี้เอง การดำเนินนโยบายของสหรัฐอเมริกาต่ออียิปต์ด้วยการเสนอความช่วยเหลืออย่างมหาศาลและให้การสนับสนุนต่ออียิปต์ในด้านต่าง ๆ ทำให้ประธานาธิบดีชาติได้ให้ความสำคัญกับสหรัฐอเมริกเป็นอันดับแรก โดยละทิ้งบทบาทการเป็นผู้นำในโลกอาหรับด้วยการลดความร่วมมือกับกลุ่มประเทศอาหรับและหันไปสร้างสันติภาพกับอิสราเอลแทนเพื่อเอาใจชาติตะวันตก ซึ่งประธานาธิบดีชาติได้

ดำเนินนโยบายต่างประเทศเป็นเอกเทศโดยปราศจากการปรึกษาหารือกับประเทศอาหรับอื่น ๆ และให้ความสำคัญกับแนวคิดการสร้างสันติภาพกับอิสราเอล ซึ่งเป็นศัตรูสำคัญของชาวอาหรับและประเทศอาหรับต่าง ๆ จนได้มีการลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพกับอิสราเอลหลายฉบับ การดำเนินนโยบายดังกล่าวของประธานาธิบดีชาติได้สร้างความไม่พอใจและก่อให้เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงในกลุ่มประเทศอาหรับ จนในที่สุดอียิปต์ก็ถูกขับไล่ออกจากองค์การสันนิบาตอาหรับใน ค.ศ. 1979 และสำนักงานเลขาธิการองค์การสันนิบาตอาหรับก็ถูกย้ายจากกรุงไคโรไปกรุงตูนิส ประเทศตูนิเซีย

ดังนั้น การดำเนินนโยบายของสหรัฐอเมริกาที่ให้ความสำคัญกับอียิปต์ในฐานะประเทศที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคตะวันออกกลางด้วยการให้การสนับสนุนและการช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ จึงมีผลอย่างมากต่อทิศทางการดำเนินนโยบายของอียิปต์ในยุคประธานาธิบดีชาติโดยเฉพาเนนโยบายของอียิปต์ต่อโลกอาหรับ ซึ่งอียิปต์ภายใต้การนำของประธานาธิบดีชาติได้เปลี่ยนทิศทางการดำเนินนโยบายไปให้การสนับสนุนโลกตะวันตกและสหรัฐอเมริกแทน รวมถึงเชื่อมสัมพันธ์และสร้างสันติภาพกับอิสราเอล ทำให้การปฏิสัมพันธ์และความร่วมมือกับกลุ่มประเทศอาหรับน้อยลงอย่างมาก ส่งผลให้บทบาทการเป็นผู้นำของอียิปต์ในโลกอาหรับและในภูมิภาคตะวันออกกลางในยุคประธานาธิบดีชาติระหว่าง ค.ศ. 1970-1981 ลดลงอย่างเห็นได้ชัดเจน

สรุป

นโยบายต่างประเทศของอียิปต์ต่อโลกอาหรับในยุคประธานาธิบดีชาติระหว่าง ค.ศ. 1970-1981 มีทิศทางการดำเนินนโยบายที่เปลี่ยนแปลงไปโดยอียิปต์ภายใต้การนำของประธานาธิบดีชาติได้หัน

หลังให้กับโลกอาหรับด้วยการลดบทบาทการเป็นผู้นำในภูมิภาคและหันเข้าหาประเทศตะวันตกอย่างสหรัฐอเมริกาแทน รวมถึงสานสัมพันธ์และสร้างสันติภาพกับอิสราเอลซึ่งเป็นศัตรูสำคัญของชาติอาหรับ โดยผลของการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่เป็นสาเหตุทำให้นโยบายต่างประเทศของอียิปต์ต่อโลกอาหรับในยุคประธานาธิบดีชาติต์เปลี่ยนแปลงไปคือการดำเนินนโยบายของสหภาพโซเวียตและสหรัฐอเมริกาต่ออียิปต์ ซึ่งการแข่งขันของมหาอำนาจทั้งสองในการมีอิทธิพลเหนืออียิปต์เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้อียิปต์เปลี่ยนแปลงทิศทาง การดำเนินนโยบายต่างประเทศต่อโลกอาหรับ โดยจากการดำเนินนโยบายของมหาอำนาจทั้งสองต่ออียิปต์ทำให้ประธานาธิบดีชาติต์มองว่ามหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกาเพียงพอต่อการขอความช่วยเหลือเพื่อ

ฟื้นฟูปัญหาภายในประเทศ และอียิปต์ไม่มีความจำเป็นต้องพึ่งพาสหภาพโซเวียตและกลุ่มประเทศอาหรับที่มีขีดความสามารถด้านต่าง ๆ น้อยกว่าสหรัฐอเมริกา ด้วยเหตุนี้ ทิศทางการดำเนินนโยบายของทั้งสหภาพโซเวียตและสหรัฐอเมริกาจึงมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ต่อโลกอาหรับในยุคประธานาธิบดีชาติต์ ระหว่าง ค.ศ. 1970-1981

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจาก “ทุนอุดหนุนวิทยานิพนธ์สำหรับนิสิต” ครั้งที่ 1/2562 ตามสัญญาเลขที่ 055 บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เอกสารอ้างอิง

- จรัญ มะลูลีม. (2557). *Arab Spring: การลุกฮือที่เปลี่ยนโฉมหน้าของโลกอาหรับ*. กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์.
- Burns, W. J. (1985). *Economic Aid and the American Policy toward Egypt, 1955-1981*. New York, Albany: State University of New York Press.
- Dakhllallah, F. (2012). The League of Arab States and Regional Security: Towards an Arab Security Community?, *British Journal of Middle Eastern Studies*, 39(3): 393-412.
- Dawisha, A. I. (1976). *Egypt in the Arab World: the Elements of Foreign Policy*. London: Macmillan; New York: distributed by Halsted Press.
- Darwisheh, H. (2015). Regime Survival Strategies and The Conduct of Foreign Policy in Egypt. *Middle East Review of IDE-Jetro*, 2(3): 43-64.
- Danielson, R. E. (2007). *Nasser and Pan-Arabism: Explaining Egypt's Rise in Power*. Master of Arts in National Security Affairs, Naval Postgraduate School.
- Duncan, W. Raymond. (1980). *Soviet Policy in the Third World*. New York: Pergamon press.
- Freedman, Robert O. (1978). *Soviet Policy toward the Middle East since 1970*. New York: Praeger.

- Hasou, T. Y. (1979). *The Arab League in Egyptian Foreign Policy under Gamal Abdel-Nasser: A Study of International Regional Organization in the Foreign Policy of Small States*. Virginia: University of Virginia.
- Hasou, T. Y. (1985). *The Struggle for the Arab World: Egypt's Nasser and the Arab League*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Jiryis, S. (1978). The Arab World at the Crossroads: An Analysis of the Arab Opposition to the Sadat Initiative. *Journal of Palestine Studies*, 7(2): 26-61.
- Korany, Bahgat & Dessouki, Ali E.Hillal. (1994). *The Foreign Policies of Arab States*. Cairo: Cairo University. (Arabic Version)
- Korany, Bahgat & Dessouki, Ali E.Hillal. (2010). *The Foreign Policies of Arab States: The Challenge of Globalization*. New York: The American University in Cairo Press.
- Korany, Bahgat & Dessouki, Ali E.Hillal. (2016). *The Foreign Policies of Arab States: The Challenge of Globalization*. Cairo: National Center for Translation. (Arabic Version)
- Levin, Y. (2000). *American Aid to the Middle East: A Tragedy of Good Intentions*. Washington, D.C.: Institute for Advanced Strategic and Political Studies.
- McGowan, P. J. and Shapiro, Howard B. (1973). *The Comparative Study of Foreign Policy: A Survey of Scientific Findings*. Beverly Hills, California: Sage Publications.
- McLaurin, R. D., Peretz, D., & Snider, L. W. (1982). *Middle East Foreign Policy: Issues and Processes*. New York: Praeger.
- Safty, A. (1991). Sadat's Negotiations with the United States and Israel: From Sinai to Camp David. *The American Journal of Economics and Sociology*, 50(3): 285-298.
- Saliba, Najib E. (1975). The Decline of Nasirism in Sadat's Egypt. *World Affairs*, 138(1): 51-59.
- Thornhill, M. T. (2004). Britain, the United States and the Rise of an Egyptian Leader: The Politics and Diplomacy of Nasser's Consolidation of Power, 1952-4. *The English Historical Review*, 119(483): 892-921.
- Whelan, J. G. and Dixon, Michael J. (1986). *The Soviet Union in The Third World: Threat to World Peace?*. Virginia: Pergamon-Brassey's International Defense Publisher, Inc.